

Zdenko Samaržija

MALO TOGA OSIJEKU IDE U PRILOG

- Osijek je jedan od hrvatskih gradova koji je prošao u drugi krug „natjecanja“ za titulu Europska prijestolnica kulture. Što bi, prema Vašem mišljenju, moglo presuditi u dobivanju te prestižne titule?

Treba kazati prije svega da malo toga Osijeku ide u prilog. Druge sredine, kako nacionalne tako i gradovi i njihove okolice u Europskoj Uniji, napredovale su istraživanju i prezentaciji (ako se ta dva pojma – i ono što stoji između njih – uopće smiju razdvajati) baštine, a ponuda tzv. fabricirane kulture u drugim sredinama je napredovala kao da ima uzore u marketingu vrsnih korporacija. Osijeku, dakle, nedostaju sustavna istraživanja i prezentacija istraženog, marketinška strategija razvoja diseminacije kulturnih „proizvoda“ u šire okruženje i to u: (a) kulturno-promocijskom značenju i (b) specifično tržišnom značenju. Isto tako nedostaje primjena novih informatičko-komunikacijskih tehnologija u prezentaciji osječke kulturne baštine i tzv. kulturnih proizvoda.

Ova su dva segmenta nedovoljno obrađena u Strategiji razvitka kulture grada Osijeka od 2014. do 2020. godine. To se onda odnosi na proces priprema tijekom kandidature. Blog OSKULTURA je u tome smislu vrlo dobar promotivni i komunikacijski alat ali je usmjeren prema ambijentalnoj populaciji. Moglo se na području promocije i ponude kulturne baštine i kulturnih proizvoda emitirati mnogo više i mnogo kvalitetnijih poruka. Naime – mislim da nije u pitanju bilo samo informiranje (i „pridobivanje“) Prosudbene EU komisije (ili kako se već zove) već je trebalo kvalitetno emitirati te informacije u i šire (međunarodno)okruženje. Niti po smislenosti niti po kvaliteti istraživanja (ponovit ću:niti po prezentaciji istraženog) Osijek nema prednost pred drugim hrvatskim gradovima, a niti parira po istraživanjima i kulturnoj sceni sličnim (i puno manjim) sredinama srednje Europe. Tko je posjetio urbanu jezgru Šoprona (koji ima 40.000 stanovnika), Kapošvara, Miškolca, Maribora, Udina, Trenčina, Brna, Mikulova, Temišvara ili Rečice, i usporedi je s Osijekom, može zaključiti da smo se odrekli meritokracije i od grada koji je imao brzorastuće gospodarstvo u poznoj bečkoj monarhiji te kratku stagnaciju i nagli uzlet u monarhističkoj Jugoslaviji (ista se priča ponovila u socijalističkoj Jugoslaviji), u ovih četvrt stoljeća uspjeli stvoriti ksenofobnu provinciju.

Stanje kulture Osijeka odraz je duboke društvene krize, kojoj se ne treba čuditi. Naime, rat ne donosi entuzijazam već na javnu scenu iznosi veliki broj osoba čije karijere nisu rezultat rada i postignuća u struci. Ali – to već u nas (RH) predugo traje u čemu poratni Osijek prednjači. Osječka znanost i kultura ne boluju od dječjih bolesti već od većeg broja djetinjastih figura koji se kreću tom scenom. Drugim riječima, samo slučajno Osijek može postati Europska prijestolnica kulture. Ili iz samilosti prosudbene komisije.

- Koje su njezine prednosti i što bi Osijek njome mogao dobiti?

Već je rečeno na ovome blogu (Ante Lauc) – to bi bila prilika da se pokrenemo i izađemo iz duboke moralne i društvene krize. A sektor kulture može biti predvodnik tih promjena. Kako (?) - prije svega da se djelatnici u kulturi (umjetnici, stvaraoci, organizatori i publika) udruženo odupru agresiji djetinjastih figura u kulturi - netko na ovom blogu je to nazvao – stranački liftovi (Ivanović). Ne može si europski grad kulture dozvoliti „luksuz“ da o kulturnim programima odlučuje stranačka politika (tj. neki od lokalnih stranačkih šefova) nasuprot stavu struke, a takvih je scena u nas bilo proteklih godina.

Mislim da bi titulom Europske prijestolnice kulture dobili mogućnost za rečene promjene i za primjenu snažnijeg marketinga i uporabe novih tehnologija u prezentaciji kulturne baštine i naših kulturnih proizvoda. To bi proizvelo multiplikacijski učinak na sam kulturni sektor, onda turizam, pa društvene promjene. Sve je to u nekoj međuzavisnosti, koja je odveć mutna i nejasna političkim analfabetama na političkoj sceni Osijeka. Ali bi titula Europske prijestolnice kulture mogla biti onaj bitni inicijalni poticaj.

- Budemo li ponijeli ovu titulu, bit će potrebno poraditi i na infrastrukturi kao podršci kulturnim programima. Što vidite kao prioritet kada govorimo o izgradnji nove infrastrukture?

U Strategiji razvitka kulture grada Osijeka su već naznačeni okviri izgradnje infrastrukture i vjerojatno će ih trebati dopuniti. Bilo je na ovom blogu dosta prijedloga. Dodao bih da ta infrastruktura ne smije biti strogo lokalno (gradski) uokvirena. Na primjer: Osijek su kroz povijest okruživale močvare, a agrarizacijom kulturnoga prostora i urbanizacijom ovog područja močvare su stavljene pod kontrolu. Kopački rit je jedno takvo kontrolirano područje. Osijek bi mogao imati muzej močvara i hidroloških zahvata. Isto tako - Osijek bi mogao imati i muzej rijeke Drave (u kojem bi se prezentirale ribe, školjke, rakovi, herpetofauna, ptice i sisavci koji žive u Dravi i na njenim obalama).

- Raznolikost postoji u svim segmentima kulture, no postoji li jasna kulturna politika i suradnja najšire platforme kulturnih dionika?

Kulturna politika u nas (kako u RH tako i u Osijeku) ima suženo područje koje omeđuju: a) poraće, b) društvena i moralna kriza u nas i c) ekonomske tegobe. Kultura je stavljena u svojevrstni geto u društvenom i financijskom smislu. Onda taj mali komad društvenog prostora i volumena u značajnom dijelu kroje djetinjaste figure. Što hću kazati; povijest je primarna učiteljica života - lekcija koju nismo naučili govori o tome da se kultura ne smije tretirati kao izolirani sektor, samo kao proračunska stavka na potrošnoj strani. Kulturna politika je važan element za građansko društvo koje želimo izgraditi. To je u biti ishodište – i odatle treba krenuti. Ali djetinjastim figurama koje se vrmaju javnom scenom to ne odgovara jer u građanskom društvu prostor za njihovu (sam)aktualizaciju je vrlo sužen.

- Može li se reći kako Osijek ima problema u kulturi? Koji je, ako postoji, temeljni problem osječke kulture?

Realan uvid u stanje s kojim ne smijemo biti zadovoljni i detekcija uzroka takvom stanju preduvjet su svake strategije i odabira primjerenih alata. Ne samo pitanjima kulture, već i pitanjima prosvjete, znanosti, kadroviranja prilazi se kriterijima izvan racionalne sfere. Dokle će biti tako, ne znam. Kada je počeo takav sustav, valja istražiti.

- Na koji bi se način kulturne vrijednosti trebale približiti većem broju ljudi i učiniti ih svakodnevnim životom najšireg broja Osječana, a da se s druge strane ne zapadne u osrednjost i nešto što kultura nije?

U osrednjosti već odavno jesmo i upravo tu osrednjost kandidiramo za pijedestal Europe jer nismo pogledali u druge sredine. Ne stide se Osječani svoga grada već prosječnosti onih koje treba dičiti izvrsnost.

- U kojem segmentu kulture vidite najveći potencijal kulturne djelatnosti Osijeka? Je li on dovoljno iskorišten?

Potencijal Osijeka ne može imati ishod kulturnih djelatnosti kada se istraživanjima Osijeka ne prilazi ozbiljno. Prije svake smislene aktivnosti bila je znanost – realan uvid u stanje stvari. Ali, znanost o Osijeku nije dovoljno razvijena; to je pitanje posebne rasprave. Mnoge lokalne veličine – čije pothvate slavimo – zaslužuju priznanje za pokretanje i nastojanje, ali mnogi rezultati tih pothvata ne bi prošli jednu neovisnu objektivnu (europsku) recenziju. No, o tome drugom prilikom.

- A identitet? Što danas predstavlja osječki kulturni identitet? Je li on kao takav prepoznat i izvan granica Osijeka?

Kako drugi percipiraju Osječane i kako drugi Hrvati i ostali Europljani percipiraju Osijek nije ni malo lako pitanje niti na njega postoji jednoznačan odgovor. Osječani su duboko povučeni u sebe, u svoje mikrozajednice što je, svakako, posljedica opće pauperizacije, ali i neadekvatne prezentacije kvalitetnih sadržaja - kojih ima ali samo tamo gdje god je privatna inicijativa ušla u sferu kulture i u onim institucijama čiji ravnatelji znaju struku (nisu skupljeni s ulice), moralni su i znaju raspolagati vlastitim i tuđim radnim vremenom. Osijek je početkom 20. stoljeća prednjačio u hrvatskom građanskom identitetu, no posljednjih se četvrt stoljeća utopio u etnocentrizam, u općehrvatski neizgrađeni građanski identitet. Pejarativno rečeno, poseljačio se i to od vrha do akademske razine pa ni znanost ni kultura ne mogu biti nešto čime se Osječani mogu podičiti. Građanski, urbani sloj zadržao je predivno essekerstvo, koje se zadnja dva i pol desetljeća povuklo u manja društva jer je istjerano iz institucija. Što ne znači da ne postoji i da nije produktivno. Dapače.

- Što Osijeku treba ostati nakon godine u kojoj ćemo s ponosom nositi naziv Europska prijestolnica kulture, a da bismo opravdali tu titulu i u vremenima koja će doći poslije?

Valja znati s čim se dičimo. I hoćemo li prvo skoknuti pa reći hop. Čini mi se da smo prvo rekli hop, a nemamo čime skočiti ni na što doskočiti. Ako budemo Europska prijestolnica kulture morat ćemo neke stvari preispitati (jer ne može se na lošim temeljima graditi dobar projekt). U godinama prije Europske prijestolnice kulture trebat će značajni zahvati i prestrukturiranje kulturne politike, izgradnja i provedba marketinške strategije, snažnije nakladništvo i uvođenje primjena novih tehnologija, naučiti „tržiti“ kulturnu baštinu i proizvode kulture. Vrijeme poslije – ako dobijemo prestižnu titulu Europska prijestolnica kulture i iskoristimo tu priliku – bit će razdoblje ponovnog procvata grada Osijeka i njegovog okruženja. To naglašavam zbog ozbiljnosti prilike.

U Osijeku, 22. ožujka 2016.